

Vor Frue Kirke i Holbæk.

Et Tillæg til „En middelalderlig Kirketomt i Holbæk“
i Aarbogen for 1914.

Af *Hugo Matthiessen*.

I Foraaret 1913 udgravedes i Holbæk Østerstræde — det tidligere Sladderstræde — Nr. 10 en middelalderlig Kirketomt, fyldt med Begravelser, et uventet Fund, som vakte en Del Opmærksomhed, da ethvert Minde forlængst var udslettet om, at der i denne østlige Udkant af Staden havde ligget en Kirke. De Undersøgelser, jeg i den Anledning foretog i Holbæk Bys Arkiv og andet Steds, førte ikke til nogen Oplysning om dette glente Gudshus, og først senere er jeg nu bleven opmærksom paa, at der i Rigsarkivets Supplementer til *Topografiske Samlinger paa Pergament* gemmer sig nogle gamle Breve, som ikke alene godtgør, at der — hvad man ikke tidligere har vidst — har været ogsaa et *Vor Frue Sogn* i Holbæk, men tillige, at den forsvundne *Vor Frue Kirke* maa være identisk med det Kirkefundament, som 1913 afdækkedes i Labæk.

Den gamle Tradition om, at Holbæk i Tidernes Løb er vandret fra Øst mod Vest, synes derigennem at vinde yderligere i Sandsynlighed; thi den Hovedby, som saa sluttet samler sig om den langstrakte Bybakke, paa langs af hvis Aas *Algade* løber som en imponerende, i sit ejendommelige Anlæg typisk middelalderlig *Torvegade*, maa efter alt at dømme være opstaaet som en *Torvekøbing*, anlagt i Sammenhæng med og sammensmeltet med en østlig Landsby — hvis Navn

maaske har været *Labæk* — og paa Bekostning af flere Landsbyer, som efter et Udsagn 1562 maatte lade Livet til Fordel for den opblomstrende Købstad.

Foruden *St. Lucius Kirke*, Sørtebrødreklostrets 1869 nedrevne Kirke, fandtes der — som bekendt — i Byen en Sognekirke *St. Nicolaj*, hvis Beliggenhed synes at have været Nord for Algade, omtrent ude ved Hjørnet af Havnegade. *St. Nicolaj Sogn* nævnes oftere i Middelalderen, og selve Kirkebygningen forsvandt en Menneskealder efter Reformationen, da Frederik II ved Brev af 13. Decbr. 1573 forærede den til Lensmanden, Christoffer v. Festenberg Pax, der fik Tilladelse til at afbryde den, bruge Materialerne efter Forgodtbefindende, samt lade den omliggende Kirkegaard bebygge.

Aaret før *St. Nicolaj Kirke* gik under, havde Kongen 10. April 1572 givet den samme Adelsmand Tilladelse til at „lade nederbryde en gammel Kirke, liggendis uden for vort Slot Holbæk, som udi mange Aar haver standet tillukt og øde, saa derudi aldels ingen Tjeneste haver været gjort“, — og anvende Stenene til at forbedre Holbæk Slot med. Denne Kirke, hvis Navn ikke kendes, maa — hvad jeg i min tidligere Afhandling har søgt at vise — have ligget vestligt eller sydvestligt udenfor Byen, og til disse 3 middelalderlige Kirker sluttede sig som den 4. den i Labæk udgravede Ruin.

Dennes Navn var — hvad jeg ikke vidste før — *Vor Frue*, og den har været Sognekirke for den østlige, vistnok alt i Middelalderen delvis forsvundne Del af Byen.

1497, 3. Juli, nævner et Tingsvidne en Gaard i Holbæk i Vor Frue Sogn, som Jepp Ploman lod skøde til Mattis Jeypzen. 1541, 38. Marts, omtaler et andet Tingsvidne, at Mons Dengh, Kirkeværge i Holbæk,

skødede og solgte fra St. Nicolaj Kirke til Peder Lauffrissen en Have i Vor Frue Sogn. 1548, 15. Oktober, udtoges der Tingsvidne om, at Oluf Skoning, Borgmester i Holbæk, paa Byens Vegne bortskødede Hr. Niels Mortensen, Sognepræst sammesteds, og hans Arvinger, en Have i Vor Frue Sogn, og 1554, 26. November, fik samme Niels Mortensen Vidne paa Bytinget udstedt om, at Mattis Skoning, som levede i Holbæk, tidligere havde ladet ham tilskøde en Gaard i Vor Frue Sogn.

Dette Sogns Eksistens er gennem disse Breve tilfulde godtgjort, og følgende Tingsvidne, udtaget 28. Juni 1574 paa Holbæk Byting, synes desuden ret sikkert at udpege den forsvundne Vor Frue Kirkes Beliggenhed paa samme Sted, hvor Kirkefundamenterne 1913 kom for Dagen.

Af dette Pergamentsbrev fremgaar det nemlig, at Raadmand i Holbæk, Rasmus Mortensen, paa Borgmester og Raads Vegne tilskødede Hr. Laurits Madsen, Sognepræst i samme By, samt Arvinger, „til evindelig Eje“ 1 Byens Jordsmon, „*som var af Vor Frue Kirkegaard, med Bredde og Længde, som nu forfundet og indhegnet er, intet undtagen i nogen Maade*“. „Liggendes forne Jordsmon i forne Holbæk Sønden den Vej ved Stranden og Norden Byes Have, som Jep Frendessen haver i Leje, og Vesten forne Hr. Laurits Madsens Møllehave, Østen det Stræde, som løber til Stranden“.

Kirketomten ved Østerstræde passer usædvanlig godt ind i disse Rammer; thi den har Stranden mod Nord, ligger Øst for Strædet dertil, Vest for Byens Møller, som fra meget gammel Tid har haft Plads her, og grænsende op til Byjorderne, der som bekendt ligger Øst for Staden, medens Jorderne Syd og Vest derfor hørte til Slottet.

Naar *Vor Frue Kirke* er lagt øde, forlyder der intet om, Sognet nævnes — som oven anført — endnu 1554, men 1574, da sidstnævnte Brev udstedes, maa den efter alt at dømme være nedbrudt. Udgravningen viste, at Bygningen kun har været meget lille og sandsynligvis meget gammel, maaske var den fra første Færd Sognekirke for den Landsby, som i en fjern Middelalder blev Moder til den Købstad, der rejste sig paa Bakken. Dens Beliggenhed i en Udkant af Staden, netop paa det Strøg, hvor Traditionen vil søge Spiren til Holbæk Bys Oprindelse, synes at vidne i denne Retning, og i alle Tilfælde turde det være af Værdi at faa vor sparsomme Viden om Stadens Middelalder forøget med den Kendsgerning, at Holbæk da var delt i 2 Sogne, St. Nicolaj og Vor Frue.